

Talán szubjektív, vagy lehetséges, hogy mégsem az?
A szubjektivizáció műveletével kapcsolatos elméleti kérdések
és a szubjektivizáció módosítószós jelölésének vizsgálata beszélt nyelvi korpuszon

Kugler Nóra
ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék

Kulcsfogalmak: szubjektivizáció, szubjektivitás és interszubjektivitás; „szubjektív episztemikus” modalitás, inferenciális evidencialitás, modális erősség, illokúciós erő, udvariasság; funkcionalista szemlélet, empirikus vizsgálat

Az előadás szerkezete:

1. A szubjektivizáció műveletének értelmezése
 - a szubjektív – objektív dichotómia (Lyons, Kiefer) problematikája
 - szubjektivizáltabb és objektívebben megkonstruált jelenetek; dichotómia helyett kontinuum (Langacker 1990, 1991, 2006, Traugott 1995)
 - a szubjektivázaltság fokozatai (Langacker 1991, 2006, Sanders–Spooren, Pelyvás)
 - szubjektivitás és interszubjektivitás (Nuyts)
2. A vizsgálat tárgya: az inferenciális-episztemikus módosítószók
 - a módosítószók általános jellemzése röviden: a prototipikus módosítószó leírása
 - a módosítószók funkcionális csoportjai, a funkciók kezelésének elméleti háttere
 - i. episztemikus modalitás (Palmer, Biber et al., Bybee–Fleischman, van der Auwera–Plungian, Plungian, Nuyts, Kiefer 2005)
 - ii. evidencialitás (Willett, Chafe–Nichols, van der Auwera–Plungian, Nuyts, Cornillie, Kiefer 2000, 2005)
 - iii. a két tartomány viszonyának problematikája
3. A vizsgálat korpusza és a feldolgozás módszere
 - beszélt nyelvi korpusz: 220687 szövegszó, az ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszékének Beszélt nyelvi gyűjteményéből (BNYGY)
 - írott nyelvi korpusz: a Magyar Nemzeti Szövegtárból (MNSZ) (<http://corpus.nytud.hu/mnsz/>) kifejezésenként 100 (több változat esetén 50-50) előfordulásból álló minták
 - az episztemikus funkció tesztelése
 - lexikonszerű feldolgozás (Helbig–Helbig)
4. A vizsgálat néhány megfigyelése
 - gyakorisági megoszlás (a szóhossz/morfológiai komplexitás szerepe, pl. *kétségbevonhatatlanul*), gyakorisági különbség a szövegtípusok között és az alakváltozatok között
 - a premodális és posztmodális tartomány, grammatikalizációs (és pragmatizációs) ösvények, néhány sajátosság magyarázata a grammatikalizációs folyamat felől (Bybee–Perkins–Pagliuca)

- az eredmény típusú következtetés/inferencia és az okfejtés elkülönítésének problematikája
- a szubjektív – interszjektív viszony megvalósulásai (pl. *kétségkívül, vitathatatlanul*)
- újabb megfigyelések a funkciók és a sajátos konstrukciók terén (pl. alakváltozatok és többszavas szerkezetek; kvotatív bizonyítékfajta jelölése; elvárástörlő szerkezetek, halmozás, alternatívák jelölése; több jelölő együttes előfordulása; szórend)

Hivatkozások:

- Athanasiadou, Angeliki – Canakis, Costas – Cornillie, Bert (eds.) 2006. *Subjectification. Various paths to subjectivity*. Berlin–New York: Mouton de Gruyter.
- Biber, Douglas et al. 1999. *Grammar of spoken and written English*. London: Longman.
- Bybee, Joan–Fleischman, Suzanne 1995. *Modality in grammar and discourse*. Amsterdam: Benjamins.
- Bybee, Joan – Perkins, Revere – Pagliuca, William (eds) 1994. *The evolution of grammar*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Chafe, Wallace – Nichols, Johanna (eds.) 1986. *Evidentiality: the linguistic coding of epistemology*. Norwood, NJ: Ablex.
- Cornillie, Bert 2009. Evidentiality and epistemic modality. On the close relationship between two different categories. *Functions of Language* 16/1: 44–62.
- Helbig, Gerhard–Helbig, Agnes 1993. *Lexikon deutscher Modalwörter*. Langenscheidt, Leipzig.
- Kiefer Ferenc 2000. *Jelentélmélet*. Budapest: Corvina.
- Kiefer Ferenc 2005. *Lehetőség és szükségszerűség*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Langacker, Ronald W. 1990. Subjectification. *Cognitive Linguistics* 1: 5–38.
- Langacker, Ronald W. 1991. *Foundations of cognitive grammar II*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald W. 2006. Subjectification, grammaticization, and conceptual archetypes. In Athanasiadou–Canakis–Cornillie (eds.) 2006: 17–40.
- Lyons, John 1977. *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nuyts, Jan 2001. *Epistemic modality, language, and conceptualization*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins.
- Palmer, F. R. 1986. *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pelyvás Péter 1998. A magyar segédigék és kognitív predikátumok episztemikus lehorgonyzó szerepéről. In Büky László – Maleczki Márta (szerk.): *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei* 3. Szeged: JATE. 117–32.
- Plungian, Vladimir A. 2001. The place of evidentiality within the universal grammatical space. *Journal of Pragmatics* 33: 349–57.
- Sanders, José – Spooren, Wilbert 1997. Perspective, subjectivity, and modality from a cognitive linguistic point of view. In Liebert, Wolf-Andreas – Redeker, Gisele – Waugh, Linda (eds.): *Discourse and perspective in cognitive linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 85–112.
- Traugott, Elizabeth Closs 1995. Subjectification in grammaticalisation. In Stein, Dieter – Wright, Susan (eds.) *Subjectivity and subjectification*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van der Auwera, Johan–Plungian, Vladimir A. 1998. Modality's semantic map. *Linguistic Typology* 2: 79–124.
- Willett, Thomas 1988. A cross-linguistic survey of the grammaticalization of evidentiality. *Studies in Language* 12/1: 51–97.

Budapest, 2009. november 6.

Kugler Nóra
kuglernora@t-online.hu